EUROPEAN ROMA MEDIA NETWORK

SPECIAL EDITION 03 · ROMANI · GURBETI

KULTURA · ČHIB · AMARE PARAMIČA

Te amen na arakhas amare priče, ko ka arakhel len?

Amari romani čhib, uspomene thaj e glasura e generacijenge save aven

Romani · Gurbeti · 6 kotora

AUTORI THAJ ISTRAŽIVAČI

Antonije Alijević

IZDAVAČ

ROMA VOICE · European Roma Media Network

DATUM PRIPREME

17. oktobar 2026.

Angluno vakeripe

Phrala thaj phenja, zamislinas jekh čhavoro savo pučhel: „Sar dživelas miri phuri daj? Save lafenca vakerelas miro phuro dad pala pesko čhavoripe? So sas važno amare familijaće?“ Te niko na pučhlas, na hramisarda niti na vakerdas e priča maj dur, o odgovor šaj te ačhel samo: „Na džanas.“

Zato adžives na vakeras samo pala o nakhlo vreme. Vakeras pala odova so šaj te keras akana. Pala jekh vakeripe savo odložinas, jekh lav savo više na vakeras thaj jekh uspomena savi vareko još inđarel ano ilo, ali nikad na vakerdas la. Amaro glaso na počnil samo kana phutras profil pe društvene mreže. Počnil kana šunas varekas.

Amaro glaso počnil amare čhere

Te arakhas amaro romani identiteto na trubul te počnil jekhe bare projektosa. Šaj te počnil jekhe pučipasa pašo astali amare čhere: „Vaker mange nešto so na kamav te bistrav.“ Jekh priča na ka predstavnil sa e Romen, ali šaj te arakhel o iskustvo jekhe manušesko. Vi odova iskustvo si les vrednost.

Akava teksto si jekh poziv te vakeras thaj jekh praktično predlog sar te hraminas amare familijakere uspomene. Akava nane pregled sa e romane istorijako, niti tvrdnja kaj sa e Roma dživen isto, si len isti običaji ili isto gindo. Amari različitost trubul te dikhel pes ano priče save prenosinas.

Pučipe e manušenđe: Kasko glaso katar tiri familija kames te arakhes, a još na pučhljan les te vakerel tuke peski priča?

IZVORA THAJ DOKAZURA · KOTOR 01

UNESCO pindžarel e usmena predanja thaj e čhib sar prenosilaca e kulturno nasledjako.

• UNESCO · Oral traditions and expressions ↗

Šun e phuren, ali de than savorrenđe

Kana šunas e phuren, na rodas samo e datuma. Pučhas sar von haćarde pesko dživdipe: so kerelas len bahtale, so sas lenđe pharo, kastar sikljile thaj so kamen e terne te haćaren. Varekana maj važno si baš odova so amenđe dićhol obično: buti, komšiluk, jekh školsko dive, familijako habe ili jekh gili.

O poštovanje počnil sar pučhas. Na prekidin te sikaves so već džanes. Na čhiv tire odgovori ano averesko muj. Umesto „Tada sigurno sas akhar“, vaker: „Sar tu godis tut pe odova?“ Te vareko na kamel te vakerel, prihvatin odova. O manuš si les pravo vi te na vakerel.

Samo kaj vareko si phuro na značil kaj godil pes pe sa tačno. Duj manuša šaj te godin pes pe jekh događaj averčhande. Lengere razlike trubul te hraminas, a na zorasa te keras lendar jekh ista priča. Važne si vi e priče e džuvljenge, e ternenge thaj e manušenge save retko šunen pes javno. Niko na trubul te vakerel ano anav savorrengo.

Za o prvo vakeripe dovoljno si štar pučipena: Kaj bariljan? Savo momento posebno godis tut? Ko sikavda tut nešto važno? So kames te prenesines e čhavorenđe? Muk e manušes te biril kaj ka džal o vakeripe.

Po kraj šaj jednostavno te pučhes: „Haćardem tut lačhe? Si nešto so kames te ispravines ili te na objavinav?“ O šunipe si odnos poverenjako, a nane ćidipe e averengere rečenicengo samo te oven maj but pregledi.

IZVORA THAJ DOKAZURA · KOTOR 02

E smernice OHA preporučin phutarde pučipena thaj te šunen pes aver glasura.

• Oral History Association · Best Practices ↗

Amari čhib dživel kana koristinas la

E čhib na arakhas samo kana vakeras kaj kamas la. Arakhas la kana vakeras, pučhas, objašninas thaj vakeras priče e čhavorenđe pe late. Na trubul saki rečenica te ovel savršeno te počnil o vakeripe. Važno si te šaj te sikljol pes bizo podsmeh.

E romani čhib na vakerel pes isto ano saki familija thaj ano sako than. Zato kana ćidas e lava, pašo lav hraminas ko koristil les, kaj sikljilo les thaj so leske značil. Aver izrazo nane razlog odmah te vakeras kaj vareko si maj cikno Rom. Šaj te ovel prilika te pindžaras aver govor.

Keras jekh cikni familijaki zbirka: jekh lav, so značil, jekh rečenica sar koristil pes thaj, te o manuš del dozvola, jekh cikno snimko sar izgovoril les. Te na džanas tačno so značil, hraminas kaj još proverinas. Na izmislinas prastaro poreklo e lavesko samo kaj interesantno šunel pes.

O čhavoro savo na vakerel romani na trubul te ladžaras les. Trubul te phutras leske e vudar. Šaj te počninas jekhe pozdravosa, e anavenca e predmetenge ano čher ili jekhe cikne pričasa. E čhib šaj te sikljol pes bliskostasa thaj strpljenjesa. O arakhipe e identitetosko na trubul te pretvoril pes ano takmičenje ko si maj vredno.

Pučipe e manušenđe: Savo lav katar tiro čher kames te prenesines maj dur? Hramin vi so značil thaj, te kames, katar savo kraj ili govor si o lav.

IZVORA THAJ DOKAZURA · KOTOR 03

O Savet Evrope del materijala za aver nivoi e romane čhibjako; o dujto izvor opisil e dijalektura.

- Council of Europe · Romani language in education ↗
- Council of Europe · Romani dialects and inclusive education ↗

Uspomena, tvrdnja thaj dokazo nane isto

Te kamas amaro glaso te poštujil pes, trubul pažljivo te vakeras so džanas thaj kastar džanas odova. E rečenica „Miro phuro dad vakerda mange“ si jekh podatko pala familijako predanje. Korkori nane potvrda kaj sako detaljo dogodisajlo baš akhar.

Razlikujinas trin stvarja. Lično sećanje: „Me godiv man kaj odova dogodisajlo.“ Prenesime priča: „Odova šundem katar avera.“ Dokumentovano podatko: „Pala odova si jekh zapiso savo šaj te dikhas.“ Akala izvora šaj te dopunin jekh averes, ali na trubul te predstavnin pes sar isto.

Pašo vakeripe hraminas o anav ili dogovorime pseudonimo, o datum kana vakerdas pes, o than pala savo si e priča thaj ko snimilas. Te o manuš nane sigurno pala e berš, arakhas vi akaja nesigurnost. „Otprilike“ si maj pošteno nego jekh izmisljime tačno datum.

E fotografija šaj te pomožil, ali vi voj anel pučipena: ko si pe late, kana kerdi si thaj ko potvrdil odova? E opis e fotografijako na trubul te pheras nagađanjem. Vi o dokumento na tumačinas bizo konteksto: proverinas ko hramisarda les, kana, soske thaj si li vi aver izvora.

Posebno pažljivo trubul te postupinas e optužbenca protiv aver manuša. E avereski uspomena pala jekh sukob na pretvorinas automatski ano javno utvrdime činjenica. Kana nešto nane proverime, odova jasno hraminas. Te grešinas, objavinas ispravka. O poverenje gradil pes vi sar ispravinas amare greške.

IZVORA THAJ DOKAZURA · KOTOR 04

OHA objasnil kaj e uspomene oblikujin pes promenljivo lično thaj društveno kontekstosa.

- Oral History Association · Core Principles ↗

Katar familijaki priča dži odgovorno objava

Anglal te snimines, objasnin so kames te keres: si li o snimko samo e familijaće, pe web-stranica ili pe društvene mreže? Dogovor za jekh namena na značil dozvola za sa. Pučh vi sar o manuš kamel te ovel potpisime. Akala si urednička pravila poverenjako, a na zamena za provera e propisengo save važin kana odova trubul.

Na trubul sa so šunas te ovel javno. E čhereski adresa, privatna dokumenta thaj detalja pala aver manuša često na trubun te haćarel pes e priča. Kana si e čhavore ano pučipe, posebno pažljivo te postupinas thaj te čhivas lengeri privatnost anglal amari želja te objavinas.

Arakh o originalno snimko thaj jekh radno kopija. E beleška arakh pašo snimko: ko vakerel, kana sas o vakeripe thaj so dogovorisajlo za korišćenje. Ker vi jekh dujto kopija pe aver than. E objavime verzija šaj te ovel maj kratko, ali na tromal te menjil o smisao e vakerime lafengo.

Pe web-stranica muk than za e celi priča thaj lako konteksto. Jekh cikni objava po TikTok ili Facebook šaj te ovel poziv te činel pes maj but. Te citirines e manušes, jasno odvojin leskere lafja katar tiro komentari. Te prevodines, označin o prevod thaj proverin te e poruka ačhel ista.

ROMA VOICE akale tekstosa akharel tumen te učestvujin: predložin jekh tema, podelin jekh lav ili uspomena savi kamen javno te prenesinen. Te bičhalen predlog na značil kaj automatski ka objavil pes. Anglal javno korišćenje trubul te dogovorin pes o sadržaj, o potpiso thaj sar ka predstavnil pes.

IZVORA THAJ DOKAZURA · KOTOR 05

OHA preporučil hramime pristanak, dogovor pala korišćenje thaj arakhipe e originalno snimkosko.

- Oral History Association · Best Practices ↗
- Oral History Association · Archiving Oral History ↗

So mukhas e generacijaće savi avel?

Na trubul te ađikerasa vareko aver te počnil. Ano jekh kurko šaj te keras jekh cikno korako: te pučhas jekhe manušes te vakerel amenca, te hraminas jekh priča, te arakhas jekh lav thaj te opisinas jekh familijaki fotografija. O pažnja si maj važno nego o količina.

Amaro zajedničko glaso na tražil savorre isto te gindinas. Trubul te ovel than kaj šunas jekh averes thaj odgovorno prenosinas so sikljiljam. Aver thana, čhibja thaj iskustva katar o dživdipe šaj te oven deo jekhe zajednicako bizo te brišin pes e razlike.

Štar pučipena po kraj

1. Ko odlučil sar ka vakerel pes amari priča thaj si li o manuš, kaski priča prenosinas, lesko glaso ano odova?

2. So sikljiljam pala o šunipe, e čhib thaj e razlika maškar uspomena thaj proverime tvrdnja?

3. So šaj te podelinas e averenca, e dozvolasa thaj dovoljno kontekstosa?

4. Sar maj dur te istražinas: kas još šaj te pučhas, save izvora te uporedinas thaj so trubul te ispravinas?

Po kraj akale vakeripesko na trubul savorre isto te gindinas. Važno si pažljivo te šunas, korkore te gindinas, te poštujinas aver iskustva thaj amare tvrdnje te potkrepinas proverime izvorenca. Odova si e vrednost savi ROMA VOICE kamel te podelil: džanipe savo sako šaj te proveril, a na jekh čačipe savo vareko mora te prihvatil bizo te pučhel.

Amare priče zaslužin te arakhen pes. Amare sagovornika zaslužin poštovanje. Amare čhavore zaslužin prilika te pučhen thaj te sikljon.

IZVORA THAJ DOKAZURA · KOTOR 06

UNESCO vakerel pala prenošenje e usmeno nasledjako; amaro predlog za jekh kurko si autorsko izbor.

- UNESCO · Oral traditions and expressions ↗

So sikljiljam thaj sar šaj maj dur te istražinas?

E glavno poruka si kaj o arakhipe e pričengo počnil pažljivo šunipasa. Odgovorno prenošenje tražil dozvola, konteksto thaj provera. Jekh familijako iskustvo na predstavnil sa e Romen.

• E čhib thaj e priče šaj te prenosinas sako dive, bizo te ladžaras odolen save još sikljon.

• Uspomena, prenesime priča thaj dokumentovano tvrdnja trubul jasno te razlikujin pes.

• O manuš trubul te džanel kaj ka koristil pes leski priča thaj so dogovorisajlo za objava.

• Arakhas o originalno snimko thaj e beleške; e datuma thaj anava save na džanas na pheras nagađanjem.

• Jekh vakeripe, jekh lav thaj jekh opisime fotografija šaj te oven o početko. Akava si praktično predlog, a na obavezno pravilo.

Maj dur te istražinas značil te uporedinas svedočenja, fotografije thaj zapisi, thaj te hraminas e nesigurnost thaj e ispravke. E izvora šaj te oven pe aver čhibja. Nijekh vodič korkoro na dokazil jekh događaj katar varekaski familija.

ROMA VOICE

EUROPEAN ROMA MEDIA NETWORK